

Юлія Сергіївна Кононенко

викладач вищої категорії, викладач економічних дисциплін Аграрного коледжу управління і права ПДАА, lyusual@rambler.ru

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІНИ

Питання формування пізнавальної активності студентів відносяться до числа найбільш актуальних проблем сучасної педагогічної практики. Це обумовлено в першу чергу новими завданнями, що поставлені сьогодні освітніми реформами перед викладачами вищої школи – готувати молоде покоління з активною життєвою позицією, критичним творчим мисленням, здатне до розуміння інших людей і співпраці з ними, з прагненням до самоосвіти, самовдосконалення та кар'єрного росту.

На активізацію навчально-виховного процесу спрямовані інтерактивні методи роботи, які активізують діяльність студентів, розвиваючи їх творче мислення, вміння спілкуватися, розмірковувати і приймати рішення.

Термін “ інтерактивний ” прийшов до нас з англійської і має значення “взаємодіючий”. Існують різні підходи до визначення інтерактивного навчання. Зосередимося на тому, що інтерактивне навчання – це перш за все діалогове навчання, активна цілеспрямована взаємодія викладача і студента.

Якщо говорити про сутність інтерактивного навчання, то необхідно підкреслити, що навчальний процес відбуватиметься за умови постійної, активної взаємодії всіх, хто вчиться. Це співнавчання, взаємонавчання, де студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами процесу, а тому добре розуміють, що вони роблять, мають спільну рефлексію щодо їхніх знань, умінь, досягнень тощо. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.

Інтерактивне навчання формує у студентів компетентність, розширює їх пізнавальні можливості у здобутті, аналізі та застосуванні інформації, а також є базою формування умінь і навичок у майбутній професійній діяльності. У такій співпраці забезпечуються можливості взаємин студентів та викладачів на рівні партнерства, співдружності, співробітництва. Студенти навчаються ухвалювати важливі рішення, мають можливість спілкуватися та розвивати професійні вміння і навички. У них з'являється глибока внутрішня мотивація. Викладач має можливість виявити свої здібності, виступає як організатор, консультант тощо. Інтерактивне навчання ґрунтується на взаємодії студентів у середовищі, що створюється на занятті й існує як реальність, у якій вони знаходять для себе частину досвіду, який необхідно засвоїти. При цьому досвід того, хто навчається, є центральним джерелом навчального пізнання. У такому навчанні студент є повноправним учасником процесу і його досвід не менш важливий, ніж досвід викладача, який не дає готових знань, а спонукає до самостійного пошуку.

"ІНТЕРНЕТ-МЕТОДРАДА як інструмент відкритого ефективного співробітництва з проблем методики викладання у ВНЗ I-II рівнів акредитації".

Січень 2015

Які сильні сторони інтерактивних методів навчання? Перш за все – підвищення “ККД” процесу засвоєння інформації. За даними американських вчених, під час лекції студент засвоює лише 5% матеріалу, читання – 10%, роботи з відео/аудіоматеріалами – 20%, демонстрації – 30%, у ході дискусії – 50%, під час практики – 75%, а коли студент навчає інших чи відразу застосовує знання – 90%. Як бачимо, відносно пасивні методи навчання (коли студент лише засвоює та відтворює інформацію) мають у 5-10 разів! нижчу ефективність, ніж інтерактивні.

Під час інтерактивного навчання студент відчуває себе активним учасником набуття знань. Це обумовлює **внутрішню** мотивацію навчання, що сприяє його ефективності.

Завдяки ефекту новизни та оригінальності інтерактивних методів при правильній їх організації зростає зацікавленість процесом навчання.

У педагогічному процесі вищої школи ми застосовуємо різні форми організації навчання, виховання та розвитку студентів. Основною та необхідною формою навчання є лекції. Разом з тим, у методичній літературі висловлюються неоднозначні думки з приводу лекції як форми заняття. Прихильники традиційної дидактики вбачають її переваги, а опоненти цієї теорії натомість висувають протилежні аргументи, стверджуючи що прийшов час усвідомити, що лекція як загальноаудиторна форма роботи є найменш ефективною серед інших форм навчання студентів у вищій школі.

Так у ході проведення лекції активність сприйняття студентів знижується, за відсутності технічних засобів навчання під час лекції задіяні лише слухові аналізатори, вона примушує того, хто навчається, залишатися на позиції об'єкта педагогічного процесу, а одночасне спілкування з достатньо великою аудиторією не дозволяє здійснювати диференційований підхід, і тим самим робити лекцію цікавою і корисною як для відмінника, так і для того, хто не вирізняється особливими здібностями тощо. Проте досвід показує, що відмова від лекцій знижує науковий рівень підготовки, порушує системність і рівномірність роботи продовж семестру. А зазначені вище недоліки значною мірою можуть бути подолані правильною методикою і раціональною побудовою матеріалу. Тому важливим є знайти методи, які підвищать ефективність лекцій, але при цьому не заважатимуть досягти поставленої мети. Такими методами організації лекційного процесу можуть стати інтерактивні, короткі включення в лекційний процес, за допомогою яких студенти зможуть проявити різні види активності

Пізнавальна інформація може бути викладена не тільки викладачем, а й самими студентами, яких для цього треба відповідно підготувати. Ця пізнавальна інформація може бути генерована ними, прочитана та переказана з книжок, статей, роздаткового матеріалу. При проведенні лекції важливо пам'ятати, що утримувати довільну увагу довго важко навіть дорослим, і тому лекції повинні бути насичені цікавими, але не відволікаючими способами активізації уваги, пам'яті, мислення.

Аналізуючи літературні джерела з даної проблематики, ми звернули увагу на той факт, що переважна більшість дослідників орієнтується на використання сучасних методів навчання, комп'ютерної техніки, мультимедійних засобів. Але в реальних умовах української вищої школи (і ми маємо це визнати) не кожен навчальний заклад може забезпечити всі навчальні аудиторії мультимедійними пристроями, запропонувати кожному студенту комп'ютеризоване навчальне місце, під'єднане до мережі Internet. Не кожен студент має власні технічні засоби (ноутбуки, планшети тощо).

З іншого боку, підготовка і проведення інтерактивного заняття потребує багато часу, серйозної підготовки і значного педагогічної майстерності і мобільності викладача, що ускладнює використання вищевказаних методів молодими викладачами. Саме тому, на нашу думку, надзвичайно важливим є окреслення тих інтерактивних методів, які ми можемо використати на кожному занятті, незалежно від технічних можливостей навчального закладу і забезпеченості студентів різноманітними гаджетами, незалежно від досвіду роботи викладача і рівня його професійної майстерності на даний час.

Спираючись на власний педагогічний досвід, можна зазначити наступні методи опрацювання навчального матеріалу під час лекції:

Ключові положення – попросіть студентів взяти на заняття фломастери. Після 10-15 хв. вашої лекції дайте їм завдання переглянути свої записи і підкреслити ключові положення. Потім попросіть повернутися до свого сусіда і поділитися результатами.

Подумайте-поділіться у парах – задайте питання, яке вимагає аналізу, оцінювання або синтезу. Попросіть студентів подумати індивідуально та записати свої відповіді (1-2 хвилини). Потім у парах вони обмінюються своїми ідеями. Можете попросити учасників поділитися своїми ідеями зі всією групою.

Поверніться до свого сусіда і... – викладач дає цю вказівку і продовжує: «визначте ключові положення останніх ..... хвилин», або «обговоріть почуту інформацію», або «пригадайте приклади з практики до інформації, яку я презентував», або «вирішіть, які ідеї найкраще підходять вам і чому» [6, с. 55-56].

Із власного досвіду можна зазначити, що надзвичайно вдало під час проведення лекційних занять використовується метод «мозкового штурму». Особливо під час вивчення нових понять і категорій. Студентам пропонується навести будь які асоціації що виникають у зв'язку із цим поняттям. Запропоновані студентами асоціації записуються на дошці, після чого аналізуються, систематизуються, при необхідності коригуються і оформлюються у визначення тієї чи іншої категорії.

Описані вище методи, на нашу думку, дозволяють ефективніше використовувати час навчального заняття, долаючи основні недоліки лекції, забезпечуючи активність, свідомість, міцність знань студентів. Адже такий вид роботи, як визначення ключових слів повідомлення, сприяє формуванню у студентів уміння виділяти в тексті головне, істотне, допомагає їм структурувати текст та семантично зважувати інформацію. Уміння їх визначити дозволяє

"ІНТЕРНЕТ-МЕТОДРАДА як інструмент відкритого ефективного співробітництва з проблем методикою викладання у ВНЗ I-II рівнів акредитації".

швидко зорієнтуватися в матеріалі, відшукати та узагальнити необхідну інформацію. Правильно визначивши ключові слова тексту, які по суті є "смісловими віхами" повідомлення, студент без утруднень може визначити концепт повідомлення, об'єднавши виділені слова в речення, яке буде слугувати відображенням смислової структури повідомлення. Неправильне виділення ключових слів є свідченням нерозуміння опрацьованого матеріалу.

Ще одним позитивним моментом у даному випадку виступає реалізація одного з основних принципів інтерактивного навчання «Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю - я набуваю знань і навичок».

На завершальному етапі проведення лекції, використання такого виду роботи, як відповіді на запитання, допомагає проконтролювати рівень засвоєння матеріалу. На жаль, досвід показує зниження активності студентів під час викладу лекційного матеріалу, а відповідно і відсутність запитань в кінці заняття. Тому, замість того щоб запитати: «Чи є у вас запитання», можна використати метод письмові запитання – попросіть кожного студента записати 1-2 запитання по темі. Запропонуйте декільком учасникам лекції прочитати свої запитання та дайте на них відповідь або нехай це зроблять інші студенти.

На своїх лекціях досить часто використовую (і неодноразово демонструвала під час відкритих занять) такий підхід. На останніх 5 – 7 хвилинах лекції студенти отримують картки, в яких містяться тестові завдання по матеріалу щойно прослуханої лекції. Студенти намагаються відповісти на ці питання спираючись лише на свою пам'ять, без використання конспектів. Після виконання завдань одразу ж тестові питання та відповіді на них обговорюються та аналізуються допущені помилки, при цьому відповіді студентів не оцінюються. Такий підхід дозволяє викладачеві з'ясувати яка частина викладеного матеріалу не була сприйнята, або сприйнята не достатньо добре, які питання теми, що розглядалася потребують більшої уваги і додаткового пояснення на практичних чи семінарських заняттях або іншого підходу до викладу матеріалу під час лекції наступного разу. А студенти в свою чергу акцентують увагу на тих аспектах теми, що важко їм далися, це допомагає їм зрозуміти – на що необхідно звернути увагу при підготовці до практичних занять і при самостійній роботі.

Під час проведення семінарських і практичних занять також є доцільними використання інтерактивних методів. Тут сучасна педагогічна література і досвід колег пропонують широкий спектр таких методів – групові форми роботи, ділові ігри тощо.

Отже, інтерактивні методики навчання базуються на підході, центрованому на студенті, що дає можливість актуалізувати знання, досвід всіх учасників навчання, обмінятися ним. Цей підхід робить навчання активним, що полегшує засвоєння матеріалу, робить цей процес усвідомленим, а відтак більш ефективним.

Упровадження інтерактивних технологій потребує від викладача розуміння суті даної моделі навчання, вміння старанно планувати свою роботу, значної кількості часу, особливо на початкових етапах. Слід поступово вводити *"ІНТЕРНЕТ-МЕТОДРАДА як інструмент відкритого ефективного співробітництва з проблем методик викладання у ВНЗ I-II рівнів акредитації"*.

елементи інтерактивних технологій на окремих заняттях, починаючи з найпростіших — робота в малих групах, парах, трійках, «мозковий штурм», «мікрофон» тощо.

Педагогу слід усвідомлювати, що змістом такого уроку є програмовий матеріал. Мета — реалізація навчальних цілей, загальний розвиток студента, надання кожному з них оптимальної можливості в особистісному становленні й розвитку, розширення можливостей самовизначення. Результат - створення дидактичних умов для ситуації успіху студента у проєсинавчальній діяльності, збагачення його мотиваційної, інтелектуальної та інших сфер.

Ефект від використання інтерактивних прийомів максимальним буде тільки тоді, коли сам викладач глибоко усвідомить суть і необхідність такої роботи, при цьому врахує вікові особливості та рівень розвитку студентів.

Література

1. Вахрущева Т.Ю. Інтерактивні технології як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів // Нові технології навчання. – 2007. – № 47. – С. 64-68.
2. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С.О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. –324 с.
3. Луцик І.Г. Використання інтерактивних методів як засіб створення інтенсивного освітнього середовища // Нові технології навчання. – 2007. – № 46. – С. 59-63.
4. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.